

Nr 256.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 3, 5 och 6 §§ lagen den 24 mars 1916 (nr 90) angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff; given Stockholms slott den 14 maj 1943.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 3, 5 och 6 §§ lagen den 24 mars 1916 (nr 90) angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff.

GUSTAF.

Thorwald Bergquist.

F ö r s l a g

till

L a g

**om ändrad lydelse av 2, 3, 5 och 6 §§ lagen den 24 mars 1916 (nr 90)
angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff.**

Härigenom förordnas, att 2, 3, 5 och 6 §§ lagen den 24 mars 1916 angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

2 §.

Den, som — — — tilldelas honom.

Ej må han förskaffa sig eller emottaga underhåll, beklädnad eller annat utöver vad honom vid straffanstalten tillhandahålles; dock äger fångvårdsstyrelsen medgiva undantag beträffande böcker och annat som kan bereda fången nyttig sysselsättning under fritid.

Av annan — — — till undantag.

Oberoende av omständigheter, varom nyss är sagt, må tillstånd meddelas fånge, vilken ej undergår straffskärpning, att emottaga besök av maka, föräldrar, barn, syskon eller andra närstående, där ej ordningen eller säkerheten inom straffanstalten kan därigenom äventyras eller besöket anses eljest kunna verka skadligt. Anmälan om sådant besök skall ske hos straffanstaltens styresman, som skall för besök bestämma lämplig tid samt, om han så aktar nödigt, förordna, att under besöket fångvårdstjänsteman skall vara tillstädes.

Brev eller — — — hövisk form.

Vid tillämpning — — — avtjänad strafftid.

3 §.

Då fånge — — — särskilda bestämmelser.

Vill och — — — mildra skärpningen.

Fångens maka, föräldrar, barn, syskon eller andra fången närstående personer må besöka honom i straffanstalten, såframt ej ordningen eller säkerheten inom densamma kan därigenom äventyras. Anmälan om sådant besök skall ske hos straffanstaltens styresman, som skall för besök bestämma lämplig tid samt, om han så aktar nödigt, förordna, att under besöket fångvårdstjänsteman skall vara tillstädes. Av andra än nu nämnda personer samt de i 2 § tredje stycket omförmälda må fången ej emottaga besök, där ej

¹ Senaste lydelse, se beträffande 5 § 1934: 130 och beträffande 6 § 1921: 186.

styresmannen finner skäl att därtill lämna tillstånd. Undergår fången straffskärpning, tillämpas i fråga om besök de i 2 § tredje stycket meddelade bestämmelser.

Brev eller — — — finnes olämpligt.

5 §.

Fånge, som — — — tillfälligtvis påkallas.

Där det med hänsyn till fångens vård, arbete eller behandling finnes lämpligt, må cellen under arbetstid hållas öppen samt åt fången anförtros att inom straffanstalten uträtta ärenden, vilka sammanhånga med hans arbete, eller att utföra arbete gemensamt med andra fångar. Innan fånge avtjänat sex månader eller, om han vid straffets början ej fyllt tjuguet år, tre månader av strafftiden må dock vad nu sagts tillämpas endast om särskilda skäl därtill föranleda. Förordnande härom meddelas av fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, av straffanstaltens styresman.

Genom noggrann tillsyn och på annat lämpligt sätt skall förebyggas, att fången träder i förbindelse med andra fångar i vidare mån än som påkallas av hans vistelse utom cellen i enlighet med vad i första och andra styckena stadgas. Där fången så önskar, må anordningar vidtagas, som förhindra att fången vid vistelse utom cellen blir sedd av andra fångar.

Fånge, åt vilken anförtros att utföra arbete gemensamt med andra fångar, må sysselsättas med arbete utom straffanstaltens slutna område, såvida förbindelse mellan fången och obehöriga därvid förhindras. Förordnande härom meddelas av fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, av straffanstaltens styresman. Överflyttas fången till fångkoloni, skall med avseende å hans vistelse därstädes vad i 6 § första stycket är föreskrivet lända till efterrättelse, om ej fångvårdsstyrelsen annorlunda förordnar.

6 §.

Straff i gemensamhet skall genom fångarnas fördelning i grupper eller på annat lämpligt sätt så anordnas, att fara för skadlig inverkan fångarna emellan såvitt möjligt förebygges. Under sovtid skall fånge, som undergår straff i gemensamhet, städse hållas avstängd från andra fångar; dock må undantag härutinnan äga rum vid fångkoloni.

Har fånge — — — arbete utomhus.

Fånge, som undergår straff i gemensamhet, må sysselsättas med arbete utom straffanstaltens slutna område. Där fångvårdsstyrelsen det medger, må fången sysselsättas med arbete hos enskild arbetsgivare. Förbindelse mellan fången och obehöriga skall såvitt möjligt förhindras.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1943.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 april 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, ANDERSSON, GJÖRES.

T. f. chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, anmäler fråga om *ändrade bestämmelser rörande verkställighet av straffarbete och fängelsestraff* samt anför därvid följande.

På hemställan av chefen för justitiedepartementet beslöt Kungl. Maj:t den 31 december 1942 att åt strafflagberedningen överlämna att, jämte den på beredningen ankommande fortsatta utredningen rörande straffsystemets och anstaltsväsendets reformering, till behandling upptaga vissa frågor om verkställighet av frihetsstraff. I samband härmed erinrade departementschefen att fängvårdsstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 november 1942 framlagt förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 5 och 6 §§ lagen den 24 mars 1916 om verkställighet av straffarbete och fängelsestraff, vilket förslag avsåg att vid straffverkställigheten möjliggöra större hänsynstagande till individuella förhållanden. Departementschefen nämnde vidare, att förslaget, oavsett den mera omfattande utredning som anförtrots strafflagberedningen, syntes kunna, efter vederbörlig remissbehandling och eventuell överarbetning, föreläggas 1943 års riksdag.

Yttranden över fängvårdsstyrelsens framställning ha nu, efter remiss, inkommit från justitiekanslersämbetet samt riksdagens justitieombudsman och militieombudsman ävensom från svenska fängvårdssällskapet och Sveriges fängvårdsmannaförbund.

Innebörden av fängvårdsstyrelsens förslag framgår av följande sammanställning över nuvarande och föreslagen lydelse av de särskilda paragraferna.

Nuvarande lydelse.

Fängvårdsstyrelsens förslag.

2 §.

Den, som undergår straffarbete, skall hållas till arbete som av vederbörande fängvårdsmyndighet för honom bestämmes. Där så lämpligen kan ske, skall arbetet vara av beskaffenhet att bereda fången tillfälle till förkovran i hans yrke eller till annan utbildning, som kan främja utsikterna för honom att efter frigivningen försörja sig, och bör vid valet av arbete hänsyn tagas till hans håg och fallenhet. Till andel i inkomst för arbetet äge han ej rätt; dock kan för flit och ordentlighet i arbetet i förening med gott uppförande arbetspremie tilldelas honom.

Nuvarande lydelse.

Ej må han förskaffa sig eller emottaga underhåll, beklädnad eller annat utöver vad honom vid straffanstalten tillhandahålles.

Av annan än vid straffanstalten anställd bevakningstjänsteman, läkare eller präst samt de personer, som hava uppsikt över straffanstalten eller där, till följd av tjänstebefattning eller fångvårdsstyrelsens beslut, äga tillträde, må fången ej mottaga besök, med mindre straffanstaltens styresman *prövar omständigheter av särskild vikt föranleda till undantag.*

Sedan tre månader från straffets början förflutit, må oberoende av omständigheter, varom nyss är sagt, tillstånd meddelas fånge, vilken ej undergår straffskärpning, att emottaga besök av maka, föräldrar, barn, syskon eller andra närstående, där ej ordningen eller säkerheten inom straffanstalten kan därigenom äventyras eller besöket anses eljest kunna verka skadligt. Anmälan om sådant besök skall ske hos straffanstaltens styresman, som skall för besök bestämma lämplig tid samt, om han så aktar nödigt, förordna, att under besöket bevakningstjänsteman skall vara tillstädes.

Brev eller annat skriftligt meddelande eller bud till eller från annan inom eller utom straffanstalten må icke av fången avsändas eller emottagas, utan att straffanstaltens styresman, efter prövning i varje fall, lämnar tillstånd därtill. Fången må dock icke förvägras att till svensk myndighet avsända skriftlig framställning, såvitt den är avfattad i hövisk form.

Vid tillämpning av ovan givna bestämmelser skall, där så lämpligen kan ske, iakttagas, att gradvis inträdande förmåner beredas fången i mån av gott uppförande och avtjänad strafftid.

5 §.

Fånge, som undergår straff i enrum, skall hållas innesluten i cell, där ej hans vistelse utom densamma betingas av deltagande i gudstjänst, skolundervisning, rörelse i fria luften eller gymnastik eller ock av omständigheterna tillfälligtvis påkallas.

Sedan fånge, som vid straffets början ej fyllt tjuuett år, avtjänat tre månader av strafftiden, samt annan fånge av strafftiden avtjänat sex månader, må, där med hänsyn till fångens vård, arbete eller behandling så finnes lämpligt, cellen under arbetstid hållas öppen ävensom åt sådan fånge anförtros att inom straffanstalten uträtta ärenden, vilka sammanhånga med hans arbete, eller att utföra arbete gemensamt med andra fångar.

Genom noggrann tillsyn och på annat lämpligt sätt skall förebyggas, att fången träder i förbindelse med andra fångar i vidare

Fångvårdsstyrelsens förslag.

Ej må han förskaffa sig eller emottaga underhåll, beklädnad eller annat utöver vad honom vid straffanstalten tillhandahålles, dock att han i den omfattning fångvårdsstyrelsen bestämmer må förskaffa sig eller emottaga litteratur eller annat som är ägnat att underlätta ett med hänsyn till hans fosteran och framtida utkomst lämpligt användande av fritiden.

Av annan än vid straffanstalten anställd bevakningstjänsteman, läkare eller präst samt de personer, som hava uppsikt över straffanstalten eller där, till följd av tjänstebefattning eller fångvårdsstyrelsens beslut, äga tillträde, må fången ej mottaga besök, med mindre straffanstaltens styresman *därtill lämnat tillstånd. Tillstånd att emottaga besök av maka, föräldrar, barn, syskon eller andra närstående må meddelas fånge, som ej undergår straffskärpning, där ej ordningen eller säkerheten inom straffanstalten kan därigenom äventyras eller besöket anses eljest kunna verka skadligt. Anmälan om sådant besök skall ske hos straffanstaltens styresman, som skall för besöket bestämma lämplig tid, samt, om han så aktar nödigt, förordna, att under besöket bevakningstjänsteman skall vara tillstädes. Tillstånd att emottaga besök av andra än nyss nämnda närstående kan allenast meddelas fånge, därest omständigheter av särskild vikt för fången prövas föreligga för besöket.*

Sedan fånge, som vid straffets början ej fyllt tjuuett år, avtjänat tre månader av strafftiden, samt annan fånge av strafftiden avtjänat sex månader, må, där med hänsyn till fångens vård, arbete eller behandling så finnes lämpligt, cellen under arbetstid hållas öppen ävensom åt sådan fånge anförtros att inom straffanstalten uträtta ärenden, vilka sammanhånga med hans arbete, eller att utföra arbete gemensamt med andra fångar. När särskilda skäl därtill äro, må fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, anstaltens styresman anförtro fånge, som avtjänat kortare tid av straffet än nyss sagts, att utföra arbete gemensamt med andra fångar.

Genom noggrann tillsyn och på annat lämpligt sätt skall förebyggas, att fången träder i förbindelse med andra fångar i vidare

Nuvarande lydelse.

mån än som påkallas av arbete, fången har att utföra. Därjämte skola, beträffande fånge som vid straffets början ej fyllt tjugett år, under de tre första månaderna av straff-tiden samt, i fråga om annan fånge, under de sex första månaderna anordningar vidtagas, som förhindra fången jämväl vid vistelse utom cellen att se andra fångar.

Fånge, åt vilken anförtros att utföra arbete gemensamt med andra fångar, må kunna överflyttas till sådan med odlingsföretag för-enad anstalt, som är anordnad för särskilt pålitliga fångar, och skall med avseende å hans vistelse därstädes vad i 6 § första stycket är föreskrivet lända till efterrättelse.

Fångvårdsstyrelsens förslag.

mån än som påkallas av hans vistelse utom cellen i enlighet med vad i första och andra styckena stadgas. Där fången så önskar, må anstaltens styresman vidtaga åtgärder till förhindrande av att fången vid vistelse utom cellen blir sedd av andra fångar.

Fånge, åt vilken anförtros att utföra arbete gemensamt med andra fångar, må, där fångvårdsstyrelsen så förordnar, kunna sysselsättas med arbete utom straffanstaltens slutna område, såvida förbindelse mellan fången och obehöriga därvid förhindras. Meddelas sådant förordnande, åger fångvårdsstyrelsen föreskriva, att med avseende å fångens behandling skall gälla vad i 6 § första stycket är föreskrivet.

6 §.

Straff i gemensamhet skall genom fångarnas fördelning i grupper eller på annat lämpligt sätt så anordnas, att fara för skadlig inverkan fångarna emellan såvitt möjligt förebygges. Under sovtid skall fånge, som undergår straff i gemensamhet, städe hållas avstängd från andra fångar; dock må undantag härutinnan äga rum vid sådan med odlingsföretag förenad anstalt, som är anordnad för särskilt pålitliga fångar.

Har fånge, som hålles till straff i gemensamhet, under längre tid sysselsatts med arbete huvudsakligen inomhus, skall han, där så lämpligen kan ske, någon tid före frigivningen helt eller delvis hållas till arbete utomhus.

Fånge, som undergår straff i gemensamhet, må kunna sysselsättas med arbete utom straffanstaltens slutna område, såvida förbindelse mellan fången och obehöriga därvid förhindras.

Straff i gemensamhet skall genom fångarnas fördelning i grupper eller på annat lämpligt sätt så anordnas, att fara för skadlig inverkan fångarna emellan såvitt möjligt förebygges. Under sovtid skall fånge, som undergår straff i gemensamhet, städe hållas avstängd från andra fångar; dock må undantag härutinnan äga rum vid fångkoloni.

Fånge, som undergår straff i gemensamhet, må kunna sysselsättas med arbete utom straffanstaltens slutna område, dock att, där fråga är om arbete hos enskild arbetsgivare, tillstånd därtill skall meddelas av fångvårdsstyrelsen.

I de avgivna yttranden har fångvårdsstyrelsens förslag tillstyrkts eller i huvudsak lämnats utan erinran. *Fångvårdssällskapet* har därvid anfört, att en del av de föreslagna ändringarna redan tillämpades. Även *fångvårdsmannaförbundet* har uttalat, att de föreslagna ändringarna i flera avseenden endast innebure ett lagfästande av vad som redan ansetts nödvändigt att tillämpa för att icke straffverkställigheten skulle få en prägel av efterblivenhet i förhållande till den allmänna humanitära utvecklingen.

Med avseende å de särskilda bestämmelserna i förslaget har i fångvårdsstyrelsens framställning och de avgivna yttrandena förekommit följande.

Till motivering av den föreslagna ändringen i 2 § andra stycket har *fångvårdsstyrelsen* anfört:

En bokstavlig tolkning av den nuvarande bestämmelsen i detta stycke skulle medföra, att en strafffånge vore helt hänvisad till anstaltens möjligheter i fråga om litteratur och annan arbetsmateriel för fritidssysselsättning. En sådan tolkning skulle inverka menligt på den viktiga sida av fångbehandlingen, som innebär att sporra den intagne att genom ett lämpligt användande av sin fritid söka förbättra sina kunskaper och färdigheter. I de svenska

fångvårdsanstalterna har utvecklingen emellertid gått i sådan riktning, att straffångar i viss utsträckning tillåtas att själva inköpa eller från annan mottaga böcker, korrespondenskurser och annan materiel för lämplig fritidssysselsättning. Denna utveckling torde nu böra erhålla direkt stöd i lagstiftningen.

Fångvårdsmanufaktur har hemställt om sådan ändring av förslaget, att däri inrymmes medgivande för straffånge att under vissa förutsättningar för egna medel inköpa s. k. premievaror. Härom har förbundet yttrat:

Enligt utfärdade föreskrifter angående användningen av fånge tilldelade arbetspremier, äger denne att för viss del av sådana premier inköpa s. k. premievaror. Denna förmån är av fångarna högt uppskattad och de flesta använder sig därav i högsta tillåtna utsträckning. Särskilt begärliga varor äro snus, tuggtobak och toalettartiklar såsom tandkräm, tandborstar, rakhyvlar, raktvål m. m. När fånge på grund av sjukdom ej kan hållas till arbete ävensom vid de tillfällen, då arbete på grund av materialbrist och dylikt ej kan beredas honom, blir han berövad möjligheten att erhålla omnämnda varor. Då denna situation för fången uppkommit utan hans eget förvållande, anser han sig alltid vid sådana tillfällen orättvist behandlad. I synnerhet den nikonstivane blir förtörnad och retlig, när han berövas möjligheten att inköpa snus, och en icke önskvärd irritation uppstår inom anstalten. Lager borde enligt vår mening lämna medgivande åt fångelsemyndigheten att inom viss gräns vid inträffande fall av angiven art för fånges egna medel tillhandahålla honom omnämnda varor.

Till stöd för förslaget beträffande 2 § tredje och fjärde styckena har *fångvårdsstyrelsen* anfört:

Enligt styrelsens mening är den nu gällande regeln, att straffånge under de tre första månaderna av strafftiden må mottaga besök av sina närmaste endast när anstaltens styresman prövar omständigheter av särskild vikt föranleda därtill, alltför begränsad. Under den första delen av strafftiden torde det för de flesta fångar vara av stor betydelse, att de få rådgöra med sina närmaste, även om det icke kan påvisas några »omständigheter av särskild vikt». Det är i regel under strafftidens början som de svåraste frågorna för fången och hans närstående måste lösas. Svårigheterna kunna vara av såväl ekonomisk som personlig art. Vidare torde ur psykologisk synpunkt besök av fångens närmaste under den första delen av strafftiden, då fången är särskilt mottaglig för påverkan, ofta ha ett gynnsammare inflytande på hans utveckling i god riktning än vid en senare tidpunkt, när han hunnit vänja sig vid straffet och måhända blivit hård och bitter till sinnes. Erfarenheten har också visat, att fångvårdsanstaltens styresmän i växande utsträckning ansett »omständigheter av särskild vikt» böra föranleda till undantag från förbudet mot besök under strafftidens tre första månader. Styrelsen, som finner denna utveckling riktig, anser det vara av vikt, att verkställighetslagens besöksregler erhålla en sådan avfattning, att fången även under den första delen av strafftiden kan tillåtas att mottaga besök av sina närmaste, utan att styresmannens prövningsrätt inskränkes genom krav på att särskilda omständigheter skola föreligga. Besök av andra personer än närstående böra däremot tillåtas endast där omständigheter av särskild vikt för fången prövas föreligga för besöket.

Fångvårdssällskapet har föreslagit att förutom straffskärpning även extra judiciell bestraffning skall utgöra hinder mot besök samt att övervakning

vid besök skall kunna uppdragas även åt annan fångvårdstjänsteman än bevakningstjänsteman, exempelvis pastor, läkare, assistent eller kvinnlig kurator.

I fråga om bestämmelserna i 5 § angående behandlingen av fånge som undergår straff i enrum erinrar fångvårdsstyrelsen, att den som undergår straffarbete eller fängelse skall enligt 4 § hållas till straff i enrum under hela strafftiden, där denna icke överstiger tre år, och, där strafftiden är längre, under de tre första åren. Beträffande fånge som vid straffets början ej fyllt 21 år gäller dock att motsvarande tid är ett i stället för tre år. I särskilda fall kunna nu nämnda tider förlängas eller förkortas. Då fånge icke undergår straff i enrum, skall han undergå straffet i gemensamhet.

Med avseende å stadgandet i 5 § andra stycket om arbetsgemensamhet har *fångvårdsstyrelsen* framhållit, att denna gemensamhet innebär ett mellanstadium mellan enrumsstraff i inskränkt mening och helgemensamhet samt att arbetsgemensamhet kan inträda tidigare än som stadgas i 5 § i det att enligt 12 § jämkningar kunna göras, därest men för fånges andliga eller kroppsliga hälsa inträder eller uppenbarligen kan befaras inträda genom tillämpningen av lagens bestämmelser. Härefter har fångvårdsstyrelsen anfört:

Införandet av arbetsgemensamhet har fått den största betydelse för fångbehandlingen, framför allt därigenom att den möjliggör en rationell sysselsättning och utbildning av de intagna genom deras placering i verkstäder och jordbruk. Då arbetsgemensamheten endast skall innebära, att de intagna hållas i gemensamhet under arbete, ligger däri icke samma fara för skadlig påverkan av medfångar som kan bli följderna av den gemensamhet även under fritid, som den s. k. helgemensamheten innebär. De gynnsamma erfarenheterna av arbetsgemensamheten giva stöd för antagandet, att det i många fall skulle vara motiverat att låta fånge komma i åtnjutande därav redan tidigare än efter sex respektive tre månader. Detta har bl. a. framhållits av riksdagens första lagutskott i utlåtande (nr 61) till 1942 års riksdag i anledning av väckta motioner om en översyn av straffverkställigheten vid frihetsstraff, vilket utlåtande av riksdagen lämnats utan erinran. De nuvarande bestämmelserna giva möjlighet till tidigare uttagning av fånge till arbetsgemensamhet endast där men för hans andliga eller kroppsliga hälsa inträder eller kan befaras inträda genom fortsatt tillämpning av enrumsstraff i inskränkt mening. Om man vill utsträcka möjligheten att uttaga fånge till arbetsgemensamhet, kan man gå två vägar. Man kan komplettera 12 § verkställighetslagen med ett andra stycke, som ger fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, anstaltens styresman en allmän befogenhet att vidtaga jämkning i tillämpningen av de i 4—7 §§ givna bestämmelserna, när synnerliga skäl därtill föreligga. En sådan bestämmelse skulle medföra den fördelen, att straffverkställigheten alltid kunde anpassas efter de individuella fallens behov. Vissa skäl tala emellertid mot införandet av ett sådant stadgande. Det kan sägas vara alltför generellt och därigenom giva de verkställande myndigheterna möjlighet att jämka även sådana föreskrifter, som verkställighetslagen uppställt i de intagnas intresse. Dessutom skulle en sådan bestämmelse göra verkställighetslagen ännu mera svåröverskådlig än den för närvarande är och giva lagen ett sken av löslighet. Då man genom den ifrågasatta bestämmelsen i huvudsak endast avser att vinna möjlighet

att tidigare uttaga fångar till arbetsgemensamhet, synes det därför lämpligare att vidtaga ändring av det lagrum, 5 § andra stycket, som stadgar om arbetsgemensamhet. Styrelsen anser därför, att till detta lagrum bör göras ett tillägg, innebärande att, när särskilda skäl därtill äro, fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, anstaltens styresman må anförtro fånge, som avtjänat kortare tid av straffet än som nu stadgas, att utföra arbete gemensamt med andra fångar.

Rörande stadgandena i 5 § tredje stycket har *fångvårdsstyrelsen* uttalat:

Jämförda med bestämmelserna i paragrafens första och andra stycken innebära dessa stadganden enligt sin ordalydelse, att fånge ej får träda i förbindelse med andra fångar eller i vissa fall se dessa, när han för annat ändamål än arbete i gemensamhet vistas utom cellen, t. ex. för deltagande i gudstjänst, skolundervisning, gymnastik eller annan idrott. I enlighet härmed vidtogos tidigare beträffande fångar, som icke avtjänade straff i helgemensamhet, anordningar vid gudstjänst, skolundervisning m. m. för att förhindra förbindelse dem emellan. Då sådana anordningar vålla betydande olägenheter, har man å fångvårdsanstalterna alltmera övergått till att låta fångarna åtnjuta en viss gemensamhet vid gudstjänst, skolundervisning, gymnastik och idrott. Ovannämnda stadganden stå i mindre god överensstämmelse med moderna vårdprinciper. Där fånge själv så önskar, böra dock anordningar vidtagas till förhindrande av att han blir sedd av andra fångar, t. ex. genom att tillhandahålla honom ansiktsmask.

Fångvårdsmannaförbundet har förklarat, att den nuvarande bestämmelsen angående vidtagande av anordningar som förhindra fången att se andra fångar icke kunnat efterföljas, samt har vidare yttrat:

Ifrågavarande lagbestämmelses efterlevnad skulle ha omintetgjort allt rörligt liv inom en större fångvårdsanstalt. Fångarna skulle icke ha kunnat förflyttas till arbete å verkstäder, skolundervisning, gudstjänstbesök, besök hos fängelseläkaren m. m. och ej heller ha kunnat komma i åtnjutande av föreskriven vistelse i fria luften. Varje fånges förflyttning från och till de olika lokalerna för ovan angivna förrättningar skulle ha tagit så avsevärd tidrymd i anspråk att dagen icke räckt till för enbart förflyttningarna. De försök, som vid ett och annat tillfälle av vissa bokstavsbundna tjänstemän gjorts att efterfölja denna föreskrift, ha fått allt för mycket prägel av nålstygnsliknande kitslighet och därför måst uppgivas.

Vad angår förslaget om ändring i 5 § sista stycket har *fångvårdsstyrelsen* framhållit, att den nuvarande bestämmelsen varit av stor betydelse för utvecklingen av fångkolonisystemet. Med stöd av densamma överflyttades särskilt pålitliga fångar, som vore lämpliga för jordbruksarbete och kommit i åtnjutande av arbetsgemensamhet, till jordbruksfängelset i Mariestad samt de därmed förenade öppna fångkolonierna å Rödjan och å Singeshult. De goda erfarenheterna av detta system talade för att utsträcka dess tillämplighet, vilket också bleve fallet, därest fångvårdsstyrelsens förslag till utvidgning av möjligheterna till arbetsgemensamhet vunne beaktande. Emellertid syntes det även böra övervägas att inrätta andra fångkolonier än sådana som vore förenade med odlingsföretag. Styrelsen tänkte härvid på kolonier för skogsarbete, vägarbete, hantverk o. dyl. Vid härav föranledd ändring av 5 § sista stycket syntes det vara lämpligt att ersätta föreskriften om

fånges överflyttande till odlingsföretag med en bestämmelse av samma innehåll som det nuvarande stadgandet i 6 § sista stycket, vilket tillkommit i ändamål att bereda straffångar arbete i det fria, särskilt jordbruksarbete. Omständigheterna syntes därjämte någon gång kunna föranleda, att även andra fångar än »särskilt pålitliga» med iakttagande av vederbörliga bevakningsanordningar borde sättas i hårt och samhällsnyttigt arbete vid fångkoloni med öppen eller halvöppen vård. Vid sådan utvidgning av klientelet borde den nuvarande bestämmelsen, att fånge som förflyttades till koloni skulle behandlas som gemensamhetsfånge, förlora sin obligatoriska karaktär. Bestämmelsen borde därför ersättas med stadgande, att fångvårdsstyrelsen ägde föreskriva att med avseende å fångars behandling skulle gälla föreskrifterna i 6 § första stycket.

Beträffande tillämpningen av de sålunda föreslagna nya bestämmelserna har *fångvårdsstyrelsen* vidare anfört:

Fångar, som uttagas till arbetsgemensamhet, kunna genom beslut av fångvårdsstyrelsen sättas i jordbruksarbete, skogsarbete, vägarbete, hantverk eller annat samhällsnyttigt arbete vid öppna kolonier eller halvöppna anstalter, allteftersom omständigheterna föranleda. När så lämpligen bör ske, kan fångvårdsstyrelsen föreskriva, att helgemensamhet skall inträda. Om fånge placeras å halvöppen anstalt, torde helgemensamhet i regel icke böra ifrågakomma. När fånge förflyttas till öppen koloni, torde däremot förläggningsförhållandena i regel göra det nödvändigt, att han behandlas som gemensamhetsfånge. I den omständigheten, att förordnande av fångvårdsstyrelsen alltid skulle erfordras för fånges överförande till koloni, ligger ingen olägenhet. Beslut om fånges förflyttning till annan anstalt fattas även nu alltid av fångvårdsstyrelsen efter förslag av vederbörande styresman. På grund av fångkolonierna Rödjans och Singeshults nära samhörighet med centralfängelset i Mariestad har fångvårdsstyrelsen visserligen hittills överlåtit åt direktören vid sistnämnda anstalt att bestämma om de intagnas placering å dessa kolonier, men efter tillkomsten av nya kolonier torde det bliva nödvändigt att styrelsen beslutar om förflyttning i varje särskilt fall. Samma regler böra då gälla för samtliga kolonier.

Fångvårdssällskapet har framställt anmärkning mot att det enligt förslaget skall bero på fångvårdsstyrelsen, huruvida fånge må sysselsättas med arbete utanför anstaltens slutna område. Härom har sällskapet yttrat:

För att kunna genomföra en individuell fångbehandling är det nödvändigt, att anstaltschefens befogenheter icke alltför mycket kringskäras. Åtminstone inom den egna anstalten bör vederbörande styresman själv få bestämma, var fången skall placeras. Kolonien Rödjan exempelvis är ju en del av centralfängelset i Mariestad, och förflyttningar mellan huvudförläggningen och kolonien, vilka ha samma styresman, måste ofta ske snabbt med hänsyn till kontinuiteten i jordbruksarbetet. Följande exempel visa praktiska situationer, då utflyttning från fångelset till kolonien måste verkställas omgående. En fånge på Rödjan blir sjuk och måste inläggas på fångelsets sjukavdelning eller på lasarett i staden. En annan fånge skall frigivas villkorligt, varom telegram kommit anstalten tillhanda. I båda fallen måste fångarna omedelbart ersättas med nya män. Det skulle leda till oformligheter, om fångvårdsstyrelsen skulle bestämma på vilken avdelning inom anstaltskomplexet en fånge skall förläggas. Det föreslagna stadgandet skulle även omöjliggöra att exempelvis vid fångelserna å Långholmen och i Kristianstad utan

fångvårdsstyrelsens hörande uttaga fångar till arbete i fängelseträdgårdarna, vilka på båda platserna äro belägna »utanför anstaltens slutna område». Däremot synes det styrelsen riktigt, att fångvårdsstyrelsen beslutar om förflyttning till fristående fångkoloni.

Såsom motiv för ändringsförslaget beträffande 6 § tredje stycket har *fångvårdsstyrelsen* anfört:

Ifrågavarande stadgande har i huvudsak tillkommit för att möjliggöra fånges placering i jordbruks- och annat friluftsbete, varvid man särskilt beaktade att fången senast någon tid före frigivningen borde erhålla arbete under friare former för att underlätta hans övergång till friheten. Ej sällan kan det vara av värde, att fånge som ett övergångsstadium till frigivningen får under dagen eller viss del av dagen uträtta arbete hos enskild arbetsgivare, medan han å annan tid än arbetstid vistas å anstalten. Ett sådant frigångssystem har fångvårdsstyrelsen med synnerligen goda erfarenheter tillämpat för straffriförklarade och ungdomsfängelse å dömda. Goda skäl synas tala för att detta system med varsamhet bör försökas även beträffande särskilt pålitliga straffångar med lång strafft看, när tiden för frigivningen nalkas. För gemensamhetsfångarna, d. v. s. de fångar som avtjänat tre år eller, därest de vid intagandet ej fyllt 21 år, ett år av strafftiden, kan det nuvarande stadgandet i 6 § andra stycket verkställighetslagen sägas giva ett visst stöd för tillämpning av ett sådant frigångssystem. Förutsättningen, att förbindelse mellan fången och obehöriga skall förhindras, torde emellertid lägga hinder i vägen för att fånge erhåller handledning av enskild arbetsgivare. Denna förutsättning synes utan olägenhet kunna utgå ur lagtexten. Det måste nämligen anses ligga i sakens natur, att fängelseledningen, då fånge erhåller tillåtelse att för sitt arbete vistas utom anstalten, såvitt möjligt tillser att fången icke träder i förbindelse med andra personer i vidare mån än som påkallas av det arbete han har att utföra samt av hans färd från och till arbetsplatsen. Fångvårdsstyrelsens medgivande bör emellertid erfordras för att fånge skall få arbete hos enskild arbetsgivare utom anstalten.

Militieombudsmannen har framhållit, att, med hänsyn till att det här gällde tidsbestämda frihetsstraff, särskilda skäl torde finnas att understryka angelägenheten av att det åsyftade frigångssystemet för straffångar tillämpades med största varsamhet. Det kunde också ifrågasättas, om icke i lagtexten förutsättningarna för tillstånd borde tydligare angivas.

Om metoden att tillåta fånge att arbeta hos privat arbetsgivare utanför anstalten har *fångvårdssällskapet* yttrat:

Beträffande denna metod ha vid ett par anstalter avsedda för straffriförklarade ynglingar samt för ungdomsfängelse å dömda hittills goda erfarenheter gjorts. Det måste emellertid framhållas, att metoden icke kan användas annat än med yttersta urskillning. Den lämpar sig icke vid anstalter, som äro belägna i större städer, där de intagnas förhållanden under vägen till och från arbetsplatsen icke kunna ens tillnärmelsevis kontrolleras och där frestelserna äro stora att söka upp dåliga kamrater, ölkaféer o. dyl. Metoden är däremot såsom erfarenheten visat lämplig att använda i städer omgivna av småjordbrukare och trädgårdsidkare, där befolkningen i sin helhet så småningom vant sig vid att se de intagna gå till och från sitt arbete, klädda i anstaltens kläder. Det hittills bedrivna arbetet hos privata arbetsgivare har icke skett alldeles utan friktion med fackföreningarna. Även ur denna synpunkt är sådant arbete i en storstad med dess mera komplicerade och ömtåliga förhållanden knappast tänkbart.

Departementens-
chefen.

De av fångvårdsstyrelsen föreslagna ändringarna i 1916 års lag om verkställighet av straffarbete och fängelsestraff ha i de avgivna yttrandena tillstyrkts eller i huvudsak lämnats utan anmärkning. Den granskning av förslaget som ägt rum inom justitiedepartementet har ej heller i något mera väsentligt hänseende givit anledning till erinran mot förslaget. Jag tillstyrker därför att detta lägges till grund för lagstiftning. Därvid vill jag emellertid understryka att lagändringarna såtillvida bliva av provisorisk natur som det enligt Kungl. Maj:ts beslut den 31 december 1942 ankommer å strafflagberedningen att till behandling upptaga spørsmål rörande verkställighet av frihetsstraff. Denna utredning kan givetvis föranleda mera djupgående ändringar.

Beträffande de särskilda stadgandena må framhållas följande. Den föreslagna undantagsbestämmelsen i 2 § andra stycket om rätt för fånge att förskaffa sig litteratur m. m. torde böra bestämmas att avse böcker och annat som kan bereda fången nyttig sysselsättning under fritid. Utvidgningen av den i tredje och fjärde styckena reglerade rätten för straffånge att mottaga besök synes lämpligen böra genomföras på det sättet att den nuvarande tidsbegränsningen för närstående i fjärde stycket borttages. I anledning av erinran i fångvårdssällskapets yttrande synes därjämte i sistnämnda stycke ävensom i motsvarande bestämmelse i 3 § rörande fånge, som undergår fängelse, ordet bevakningstjänsteman böra utbytas mot fångvårdstjänsteman. Att, på sätt fångvårdssällskapet jämväl föreslagit, såsom hinder för mottagande av besök upptaga — förutom straffskärpning — extra judiciell bestraffning lärer ej vara erforderligt med hänsyn till den prövningsrätt i fråga om besök som tillkommer styresmannen. Fångvårdsmannaförbundets hemställan om medgivande för straffånge att under vissa förutsättningar för egna medel inköpa s. k. premievaror torde ej böra upptagas i detta sammanhang utan övervägas vid det fortsatta reformarbetet.

Beträffande bestämmelserna i 5 § om fångar som avtjäna straff i enrum anser jag att ändringen i andra stycket bör avse ej blott att, såsom fångvårdsstyrelsen föreslagit, giva möjlighet att låta sådan fånge utföra arbete gemensamt med andra fångar utan även att bereda utrymme för övriga lättnader som omförmälas i andra stycket, nämligen öppethållande av celldörr och uträttande av ärenden. Denna utvidgning föranleder även redaktionell omarbetning av nämnda stycke. Med anledning av den av fångvårdsstyrelsen i fjärde stycket föreslagna bestämmelsen, att fånge som åtnjuter arbetsgemensamhet skulle få sysselsättas med arbete utom straffanstaltens slutna område, har fångvårdssällskapet uttalat betänkligheter mot att förordnande härom skulle kunna meddelas endast av fångvårdsstyrelsen. Denna erinran synes i viss mån vara befogad. Vid flera straffanstalter finnas trädgårdsanläggningar som äro belägna utanför anstaltens slutna områden. Att kräva fångvårdsstyrelsens medgivande i varje särskilt fall för att fånge skall få sysselsättas med arbete vid sådan anläggning synes innebära en onödig omgång. Såsom i yttrandet erinras kan även inträffa, att förflyttning av fånge från en anstalt till en därtill ansluten fångkoloni bör kunna ske utan dröjs-

mål. Det torde vara lämpligt, att fångvårdsstyrelsen äger utfärda ett generellt medgivande för fall av antydd art. Ifrågavarande bestämmelse torde därför böra innehålla att förordnande om fånges sysselsättande med arbete utom anstaltens slutna område meddelas av fångvårdsstyrelsen eller, efter dess be- myndigande, av styresmannen.

Till nyssnämnda bestämmelse i 5 § har i förslaget fogats föreskrift, att fångvårdsstyrelsen skall äga förordna att stadgandena i 6 § första stycket skola äga tillämpning å fånge som arbetar gemensamt med andra fångar. Denna föreskrift torde böra underkastas viss jämkning. Den sakliga innebörden av att 6 § första stycket blir tillämpligt är väsentligen, att fången icke skall hållas i enrum under fritid, med undantag dock för sovtid. Den helgemensamhet som detta innebär synes emellertid icke böra tillämpas i andra fall än då fången är överflyttad till fångkoloni, då den å andra sidan i regel torde vara nödvändig redan på grund av de särskilda förhållandena. Med hän- syn härtill synes ifrågavarande föreskrift böra innehålla att, om fången över- flyttas till fångkoloni, 6 § första stycket skall lända till efterrättelse med av- seende å hans vistelse därstädes, såframt ej fångvårdsstyrelsen annorlunda förordnar.

Vad slutligen angår stadgandena i 6 § om gemensamhetsfångar torde i fångvårdsstyrelsens förslag böra vidtagas den ändringen, att nuvarande före- skrift om förhindrande av förbindelse mellan fången och obehöriga bibehål- les med den jämkning som föranledes av att fånge skall kunna sysselsättas med arbete hos enskild arbetsgivare. Enär för sådant arbete skall krävas till- stånd av fångvårdsstyrelsen, torde det ej vara påkallat att, såsom militieom- budsmannen ifrågasatt, i lagen uppställa särskilda förutsättningar för till- lämpligheten av bestämmelsen. Jag vill emellertid understryka angelägenhe- ten av att stor varsamhet iakttages vid meddelande av tillstånd för fånge att arbeta hos enskild arbetsgivare.

Utöver vad nu angivits torde endast böra göras vissa redaktionella jämk- ningar i förslaget.

De föreslagna lagändringarna torde böra träda i kraft den 1 juli 1943.

I enlighet med vad sålunda anförts har inom justitiedepartementet upprä- tats förslag till *lag om ändrad lydelse av 2, 3, 5 och 6 §§ lagen den 24 mars 1916 (nr 90) angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff*.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lag- förslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar,¹ måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av proto- kollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

G. Tidelius.

¹ Denna bilaga, som är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 12 maj 1943.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden ALSÉN,
LIND,
regeringsrådet EKLUND,
justitierådet ERICSSON.

Enligt lagrådet den 10 maj 1943 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 30 april 1943, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändrad lydelse av 2, 3, 5 och 6 §§ lagen den 24 mars 1916 (nr 90) angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet Nils Regner.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
G. Lindencrona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 maj 1943.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

T. f. chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, anmäler lagrådets den 12 maj 1943 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 30 april 1943 remitterade förslaget till *lag om ändrad lydelse av 2, 3, 5 och 6 §§ lagen den 24 mars 1916 (nr 90) angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff.*

Med förmälan att förslaget av lagrådet lämnats utan erinran hemställer föredraganden, att förslaget måtte jämlikt § 87 regeringsformen föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställer förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
G. Lindencrona.
